

УДК 35.071.1

О. В. Лавніченко

ЗАВДАННЯ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Наведені обґрунтування загальних завдань внутрішніх військ з огляду на їх функціональне призначення та змісту їх службово-бойової діяльності, яка здійснюється як за мирного, так і воєнного часу.

Ключові слова: функції держави, внутрішні війська, службово-бойова діяльність внутрішніх військ, перелік завдань, загальні завдання.

Постановка проблеми. За весь період свого існування внутрішні війська (ВВ) неодноразово підлягали реформуванню, що здебільшого обумовлювалося соціально-політичними й економічними перетвореннями у державі. Аналізуючи зміст проведених заходів й отримані у процесі реформ результати, можна зробити висновок, що ВВ завжди залишалися затребуваними, а їхні склад і структура забезпечували виконання всіх покладених на них службово-бойових завдань.

Протягом 90 років пріоритетним завданням внутрішніх військ була охорона установ виконання покарань. Відповідно до цього було визначено організаційно-штатну структуру військ.

Однак після передачі функції охорони установ виконання покарань та входження до складу внутрішніх військ основного складу сил Національної гвардії України з кінця 90-х років основним напрямком службово-бойової діяльності ВВ стала охорона громадського порядку (ОГП) і забезпечення громадської безпеки, у першу чергу, за надзвичайних обставин і в умовах режиму надзвичайного стану.

На сьогодні обсяг цих завдань становить до 50 % загального обсягу. Чисельність сил, що залучаються до ОГП, складає 39,6 % загальної чисельності ВВ.

Це є свідченням того, що пріоритетною для внутрішніх військ поступово стає правоохоронна функція. При цьому функція спеціальної охорони для військ стає другорядною.

У зв'язку з підвищенням ролі ВВ у системі забезпечення внутрішньої безпеки держави, у свою чергу, було визначено низку завдань, закріплених лише у постановах Кабінету Міністрів України та у відомчих документах.

Поряд із цим слід зауважити, що у чинному Законі України [1] не повною мірою визначено зміни кількості та значущості завдань, що покладаються на ВВ. Статтю 2 цього Закону визначені завдання внутрішніх військ, в основному, для виконання у звичайних умовах, що не відображає всього спектра завдань, які можуть ставити їм з метою забезпечення внутрішньої безпеки держави.

Це дає підставу описати й обґрунтувати загальні завдання внутрішніх військ для внесення суттєвих змін до наведеного Закону [1] або прийняття нового.

Мета статті – обґрунтувати загальні завдання ВВ, які виникають за напрямками їх діяльності відповідно до існуючої правової бази та потреб забезпечення національної безпеки України.

Сучасний стан проблеми. Аналіз законодавчих актів і керівних документів щодо призначення і завдань внутрішніх військ МВС України свідчить про те, що завдання ВВ склалися поступово під впливом зовнішніх (у відношенні до внутрішніх військ) чинників і сьогодні істотно відрізняються від тих, що визначені Законом “Про внутрішні війська МВС України” [1].

Відповідно до ст. 2 Закону України “Про внутрішні війська МВС України” від 1992 р. (із змінами 2005 р.) на ВВ були покладені такі завдання:

– охорона та оборона важливих державних об'єктів, установ виконання покарань і лікувально-трудових установ, об'єктів матеріально-технічного та військового забезпечення Міністерства внутрішніх справ України (абзац другий частини першої статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2377-IV від 20.01.2005 р.)

– супроводження спеціальних вантажів;

– здійснення пропускового режиму на об'єктах, що охороняються;

– конвоювання заарештованих і засуджених;

– охорона підсудних під час судового процесу;

– переслідування і затримання заарештованих і засуджених осіб, які втекли з-під варти;

– виконання доручень адміністрації установ виконання покарань і лікувально-трудова профілактика щодо забезпечення внутрішнього порядку (абзац восьмий частини першої статті 2 в редакції Закону № 312-XIV від 11.12.1998; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2377-IV від 20.01.2005 р.);

– участь в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю (абзац дев'ятий частини першої статті 2 в редакції Закону № 407/95-ВР від 31.10.1995 р.);

– участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах, що охороняються;

– охорона дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України (частину першу статті 2 доповнено абзацом згідно із Законом № 2171-III від 21.12.2000 р.).

Завдання були визначені виходячи з організаційно-штатної структури ВВ на 1992 р. На той час ВВ організаційно склалися із військових частин, з'єднань з охорони установ виконання покарань та конвоювання заарештованих і засуджених, військових частин з охорони особливо важливих об'єктів та супроводження спеціальних вантажів.

Завдання, що визначались участю в охороні громадського порядку, забезпеченні громадської безпеки, та інші завдання з дій за надзвичайних обставин покладалися на Національну гвардію України, яка була створена також у 1992 р. на базі військових частин оперативного призначення та спеціальних моторизованих військових частин міліції (СМВЧМ). Згодом до складу ВВ (1995 р.) було повернуто СМВЧМ, крім того, були створені частини спеціального призначення. У зв'язку з цим розширилося коло завдань внутрішніх військ за рахунок завдань, пов'язаних з охороною громадського порядку та забезпеченням громадської безпеки. Військові частини спеціального призначення військ внутрішньої та конвойної охорони (далі – частини спеціального призначення) [2] були

створені для участі в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю, для оперативного реагування на дії злочинних угруповань і виконання інших передбачених чинним законодавством завдань, пов'язаних з підвищеним ризиком для життя та здоров'я військовослужбовців, що вимагають від особового складу високого рівня професійної підготовки.

Відповідно до цього додані такі завдання:

– участь у спеціальних операціях зі знешкодження озброєних злочинців, припинення діяльності не передбачених законодавством озброєних воєнізованих формувань чи груп;

– надання органам внутрішніх справ допомоги в охороні громадського порядку, припиненні масових безпорядків, що супроводжуються насильством із застосуванням зброї, у населених пунктах, а також в установах виконання покарань;

– участь у спеціальних заходах щодо виявлення, блокування і затримання озброєних осіб, які захопили заручників, особливо важливі державні об'єкти та адміністративні споруди;

– участь у забезпеченні безпеки вищих посадових осіб України, громадян та громадського порядку в районах дій режиму надзвичайного стану;

– участь у забезпеченні громадського порядку під час ліквідації наслідків техногенно-екологічних аварій (катастроф), у тому числі пов'язаних з радіоактивними випромінюваннями і хімічними небезпечними речовинами.

На підставі Закону України [1] забороняється використання внутрішніх військ для виконання завдань, не передбачених цим Законом. Водночас підзаконними актами (наказами, директивами) прописано низку завдань, у яких беруть участь (або плануються до залучення) військові частини внутрішніх військ, зокрема:

1) надання допомоги органам внутрішніх справ під час проведення оперативно-профілактичних відпрацювань (операцій);

2) участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними групами (ДРГ), незаконними збройними формуваннями (НЗФ);

3) участь у підтриманні режиму воєнного стану;

4) надання допомоги Державній прикордонній службі (ДПС) у забезпеченні безпеки і захисту державного кордону;

5) участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припинення діяльності не передбачених законодавством озброєних воєнізованих формувань чи груп;

6) участь у забезпеченні безпеки вищих посадових осіб України, громадян та громадського порядку в районах дії режиму надзвичайного стану;

7) участь у спеціальних заходах щодо виявлення, блокування і затримання озброєних осіб, які захопили заручників, особливі державні об'єкти та адміністративні споруди;

8) надання органам внутрішніх справ допомоги у припиненні масових заворушень, що супроводжуються насильством із застосуванням зброї, у населених пунктах, а також установах виконання покарань.

Як бачимо, зміст завдань, визначених у Законі [1], наразі вже не відповідає вимогам сьогодення і потребує їх розширення та закріплення на законодавчому рівні. У зв'язку з цим розроблено Концепцію розвитку внутрішніх військ МВС України на період до 2015 року, яка передбачає, що із прийняттям закону на новостворене військове формування планується покласти такі завдання [3]:

– забезпечення захисту конституційного ладу та державної влади від спроби їх зміни або захоплення шляхом насильства;

– забезпечення громадської безпеки та участь в охороні громадського порядку, боротьбі зі злочинністю, забезпеченні особистої безпеки громадян, охороні їх прав і свобод, законних інтересів;

– здійснення спеціальної охорони;

– охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні;

– здійснення заходів, пов'язаних з припиненням діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань;

– конвоювання осіб, узятих під варту, підсудних, осіб, засуджених до позбавлення волі, до апеляційних судів, військових місцевих судів, Касаційного суду та

Верховного Суду України і охорона їх під час судового засідання;

– переслідування і затримання осіб, узятих під варту, підсудних і осіб, засуджених до позбавлення волі або арешту, які втекли з-під варту;

– охорона та оборона центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

– здійснення заходів, пов'язаних з припиненням терористичної діяльності, масових заворушень.

Крім того, участь у:

– боротьбі зі злочинністю, захисті життя, здоров'я, охороні прав та свобод людини і громадянина, захисті власності, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань;

– забезпеченні охорони учасників кримінального судочинства та охорони місцевих, військових судів, апеляційних судів, Касаційного суду України;

– ліквідації масових заворушень, проявів групової непокори в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах;

– здійсненні заходів територіальної оборони, заходів, спрямованих на дотримання правового режиму воєнного стану;

– забезпеченні спільно з уповноваженими державними органами охорони навколишнього природного середовища, природних ресурсів і ліквідації будь-яких протизаконних дій, які порушують природоохоронне законодавство.

Виклад основного матеріалу. Для обґрунтування переліку загальних завдань ВВ будемо виходити з таких посилок.

1. Службово-бойова діяльність внутрішніх військ МВС України – загальна назва, яка відбиває характер діяльності ВВ на відміну від бойової діяльності ЗС. Збройні Сили призначені для ведення воєнних (бойових) дій у воєнний час; у мирний час вони здійснюють заходи щодо підготовки до воєнних (бойових) дій, основним змістом якої є бойова (оперативна) підготовка військ (сил). На відміну від ЗС формування ВВ у мирний час здійснюють службову діяльність у плановому регулярному порядку і власне службово-бойову діяльність.

2. Виконання зазначених законодавством України завдань є сутністю службово-бойової діяльності внутрішніх військ.

3. Реалізація виконання завдань за різних умов обстановки передбачається відповідними документами, зокрема такими, як: наказ про підсумки службово-бойової діяльності за півріччя та завдання на наступний період, план дій у надзвичайних ситуаціях, план участі у територіальній обороні.

Для обґрунтування пріоритетності завдань будемо виходити з того, що внутрішні війська виконують завдання у повсякденних умовах, у надзвичайних ситуаціях та у воєнному стані, причому повсякденні завдання ВВ виконують незалежно від оперативної обстановки та правового режиму. Тому пропонується визначити спочатку завдання у повсякденних умовах, потім – завдання у разі виникнення надзвичайних ситуацій, і останнє – завдання воєнного часу.

Завдання для виконання у повсякденних умовах пропонується подавати залежно від їх значущості, що визначається кількістю залучуваних сил, напрямами діяльності та ін. [4] (таблиця).

Напрямок діяльності	Кількість залучуваних сил, %
Охорона громадського порядку	39,6
КЕОП	19,2
Охорона важливих державних об'єктів	16,1
Охорона ДПКУ	3,8

Загальні завдання внутрішніх військ повинні визначати основні напрямки їх службово-бойової діяльності за різних умов оперативної обстановки.

У зв'язку з цим загальні завдання внутрішніх військ на підставі викладеного та відповідно до чинного законодавства пропонується розглядати таким чином:

- участь разом з органами внутрішніх справ в охороні громадського порядку шляхом несення патрульно-постової служби у населених пунктах, а також у забезпеченні громадської безпеки під час проведення масових заходів;

- охорона та оборона важливих державних об'єктів, ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел, іонізуючих випромінювання;

- супроводження спеціальних державних вантажів під час транспортування;

- конвоювання осіб, узятих під варту, підсудних, осіб, засуджених до позбавлення волі, до судів та охорона їх під час судового засідання; переслідування і затримання таких осіб, якщо вони втекли з-під варти; екстрадиція;

- охорона дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні;

- участь разом з органами внутрішніх справ у вжитті невідкладних заходів з порятунку людей, охороні майна, що лишилося без догляду, в охороні громадського порядку у надзвичайних ситуаціях, а також у забезпеченні режиму надзвичайного стану;

- участь у припиненні масових безладь у населених пунктах, а у разі необхідності – й у виправних установах;

- участь у локалізації і нейтралізації не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань на території країни;

- участь у заходах з припинення дій

організованих злочинних, диверсійних і терористичних груп;

- участь у виконанні завдань з територіальної оборони України.

Перелік наведених завдань дає можливість визначитись із призначенням внутрішніх військ як складника системи забезпечення національної безпеки України.

Внутрішні війська є спеціальним військовим формуванням держави із правоохоронними функціями, що призначений для захисту життя, здоров'я, прав, свобод і охоронюваних законом інтересів громадян, суспільства і держави, конституційного ладу, безпеки і суверенітету України від злочинних та інших протиправних посягань. За своєю належністю ВВ входять до складу МВС.

Аналіз зазначених завдань свідчить про те, що вони виконуються з'єднаннями і військовими частинами ВВ в інтересах забезпечення безпеки держави і протидії

внутрішнім загрозам національній безпеці.

Таким чином, характер участі ВВ у забезпеченні національної безпеки України зводиться до виконання ними так званих “поліцейських” функцій у разі протидії внутрішнім загрозам національній безпеці.

Висновки

Аналіз законодавчих актів і керівних документів щодо призначення і завдань внутрішніх військ МВС України свідчить про те, що завдання ВВ склалися поступово під впливом зовнішніх (у відношенні до внутрішніх військ) чинників і сьогодні істотно відрізняються від тих, що визначені Законом України “Про внутрішні війська МВС України” [1].

Зміна пріоритетності покладених на ВВ завдань відбивається на організаційній структурі військ. Внутрішні війська поступово набувають нового вигляду, дедалі більше підсилюється правоохоронний аспект їхньої діяльності. Якщо до 1999 р. основу ВВ складали з’єднання та військові частини з охорони установ виконання покарань, то на сьогодні їх основу становлять з’єднання та військові частини, основним завданням яких є участь в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю.

Таким чином, перелік завдань, визначених наразі у Законі [1], уже не відповідає вимогам сьогодення і потребує його розширення та закріплення на законодавчому рівні.

Список використаних джерел

1. Про внутрішні війська МВС України [Текст] : Закон України від 26.03.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – С. 397.
2. Про затвердження Положення про військові частини спеціального призначення військ внутрішньої та конвойної охорони [Текст] : Постанова КМУ від 22 лютого 1995 р. № 137.
3. Про затвердження “Концепції розвитку внутрішніх військ МВС України на період до 2015 року” [Текст] : наказ МВС України від 29.11.2006 р. № 1167.
4. Біла книга. Внутрішні війська МВС України [Текст] // Щорічник. – К. : ГУВВ України, 2008.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2012 р.